

Pedagogika jako vědecká disciplína

Termín pedagogika

Termín pochází z antického Řecka, kde byl slovem *paidagógos* označován otrok, který pečoval o syna svého pána, doprovázel jej na cvičení a do školy. Tento výraz se přesunul do antické latiny – jakožto *paedagogus* s posunutým významem otrok – učitel, vychovatel.

- pais=dítě, aigen=vésti
- základy tomuto oboru jako systematické vědě o výchově mládeže i dospělých položil svými pedagogickými spisy Jan Amos Komenský
- je úzce spojena s ostatními vědními obory, zejména s vědami přírodními, společenskými i technickými

Definice pojmu pedagogika

- přesná definice není k dispozici, protože pedagogika je chápána jako věda s širokým spektrem zájmů a obrovským polem působnosti

1a. *Věda a výzkum zabývající se vzděláváním a výchovou v nejrůznějších sférách života a společnosti.* Není tedy vázána pouze na vzdělávání ve školských institucích a na populaci dětí a mládeže. V zahraničí se ve významu „pedagogika“ často užívá termín „pedagogická věda.“ (Pedagogický slovník)

1b. *Obor vzdělávání na pedagogických fakultách* a jiných fakultách připravujících učitele, respektive předmět v rámci tohoto studia

2. *Pedagogika je věda o permanentní výchově*, o celoživotní výchově dětí, mládeže i dospělých (Jůva, V.: Úvod do pedagogiky)

Základní charakter pedagogiky:

Pedagogika je věda o edukaci, tedy o výchově a vzdělávání. Jako věda zahrnuje *teorii i praxi*, má *charakter normativní* (pedagogika vytváří určité normy, vzory, doporučení, jak realizovat edukaci) a zároveň i *explanativní* (ped. zjišťuje, popisuje, vysvětluje různé jevy edukační reality).

Pedagogika má svůj předmět bádání, význam a úkoly, obsahovou strukturu, účel a poslání, výzkum a jeho metody.

Předmět pedagogiky:

Jednoduše řečeno *předmětem pedagogiky je výchova.*

Pedagogika se zabývá vším tím, co vytváří nějaké edukační prostředí, procesy, jež se v těchto prostředích realizují, a výsledky a efekty těchto procesů. (Jan Průcha)

Pedagogika se zabývá člověkem v situaci výchovy... V situaci výchovy je celý člověk se všemi svými vztahy ke skutečnosti. Jde tedy o předmět zkoumání maximálně složitý, mnohonásobně polarizovaný, vyžadující interdisciplinární spolupráci všech věd o člověku. (Stanislava Kučerová)

Význam pedagogiky:

- Teoretický význam – odhaluje zákonitosti výchovy a její důležitou úlohu v životě jedince a společnosti
- Praktický význam – poskytuje množství podnětů pro edukační aktivity všem výchovným a školským pracovníkům, rodičům i pracovníkům souvisejících profesí.

Úkoly pedagogiky:

- Analytické úkoly – ped. zkoumá aktuální výchovnou realitu
- Verifikační úkoly – ped. ověřuje, zda dosud platí určité poznatky
- Prognostické úkoly – ped. formuluje perspektivní výchovné cíle

Obsahová náplň pedagogiky

Předmět pedagogiky (výchova člověka) je natolik rozsáhlý, že musíme přistoupit k **rozdělení vědy na specializované disciplíny**:

1. Podle obsahu zkoumání: obecná ped., srovnávací ped., dějiny ped. a školství, teorie výchovy, obecná didaktika, oborové didaktiky, ped. diagnostika, ped. evaluace, ped. prognostika, teorie řízení škol a školství, technologie vzdělávání.
2. Podle věku: předškolní ped., školní, vysokoškolská, andragogika (výchova a vzdělávání dospělých), gerontagogika (výchova a vzdělávání seniorů)
3. Podle fází společenského vývoje: antická, křesťanská, renesanční, reformní, pragmatická, moderní a postmoderní pedagogika
4. Speciálně pedagogické vědy: psychopedie, somatopedie, surdopedie, logopedie, oftalmopedie, etopedie
5. Podle oblastí aplikace: rodinná, sociální, profesní, inženýrská, vojenská ped., ped. volného času, výchova v nápravných zařízeních, výchova v organizacích dětí a mládeže, alternativní

Účel a poslání pedagogiky

Účelem pedagogiky je být normální vědou. To znamená mít rozvinuté atributy, které normální vědu charakterizují, tedy:

- jasně vymezený předmět bádání a jeho teorii
- výzkum a jeho metodologii
- infrastrukturu s podpůrnými institucemi pro fungování vědy

Metody pedagogiky

- pedagogické vědy vycházejí ze dvou základních zdrojů:

1. *z kriticky zhodnoceného historického dědictví pedagogiky* – je utvořeno pedagogickými idejemi klasiků a doklady o vývoji pojetí a organizaci výchovy ve společnosti a výchovných institucí
2. *ze současných pedagogických zkušeností* škol, výchovných a vzdělávacích zařízení, hromadných sdělovacích prostředků, pracovišť, organizací a rodiny

Historikosrovnávací metoda

- plní základní úlohu při řešení koncepčních otázek pedagogiky (cílů, obsahu a prostředků výchovy) i při analýze výchovných procesů (jejich principů, faktorů a metod)
- poskytuje pedagogice tři hlavní okruhy informací:
  1. rozbor výchovných koncepcí v jednotlivých etapách vývoje společnosti
  2. analýzu výchovné praxe v různých pedagogických institucích
  3. výchovné ideje klasiků pedagogiky a filosofů

Výzkum současné pedagogické praxe v různých typech vzdělávacích a výchovných institucí

- „Úkolem tohoto výzkumu je sbírat, analyzovat a zobecňovat pedagogické jevy, postupně odhalovat zákonitosti výchovně.vzdělávacího procesu a dospívat ke zdůvodněným normám zajišťující účinnou pedagogickou práci. Zkoumají se plány škol, osnovy vyučovacích předmětů, učebnice (rozsah látky, struktura a koordinace učiva, jeho přiměřenost žákům apod.) a vyučovací pomůcky, procesy osvojování a upevňování vědomostí a dovedností při vyučování i v jiných formách výchovné práce.“ – Jůva, V. Úvod do pedagogiky
- při výzkumu se užívá nejrůznějších metod – pozorování, experiment, rozhovor, dotazník, studium pedagogických dokumentů, měření různých výkonů; metody se uplatňují komplexně, doplňují se; důraz je kladen nejen na stránku kvantitativní, ale i na stránku kvalitativní

Literatura : Jůva, V. sen. a jun. Úvod do pedagogiky. Brno: Paido, 1999.

Jůva, V. et al. Základy pedagogiky (pro doplňující pedagogické studium). Brno: Paido, 2001.

Průcha, J. Moderní pedagogika. Praha: Portál, 1997.

Průcha, J., Walterová, E., Mareš, J. Pedagogický slovník. 3. rozšířené vydání. Praha: Portál, 2001.